

O'QITUVCHINING KASBIY FAZILATLARI VA PEDAGOGIK ETIKA

Jo'raboyeva Iroda Sodiq qizi

Mirzayeva Sadoqat Husniddin qizi

Termiz davlat pedagogika institute talabalari

Annotatsiya: Mazkur maqolada o'qituvchining kasbiy fazilatlari va pedagogik etikasi tushunchalari, ularning ta'lim-tarbiya jarayonidagi o'rni hamda o'zaro uzviy aloqasi ilmiy jihatdan tahlil etilgan. Shuningdek, pedagog shaxsining kasbiy yetukligini belgilovchi omillar, o'qituvchi faoliyatida axloqiy qadriyatlarning ahamiyati hamda zamonaviy ta'limda pedagogik etikaning o'rni yoritilgan.

Kalit so'zlar: pedagogik etika, kasbiy fazilat, o'qituvchi shaxsi, pedagogik madaniyat, kommunikativlik, empatiya, mas'uliyat, axloqiy qadriyat.

Bugungi kunda ta'lim tizimi o'qituvchidan nafaqat chuqur bilim va metodik tayyorgarlikni, balki yuksak **axloqiy madaniyat, kasbiy fazilat** va **pedagogik etikani** talab etadi. Chunki zamonaviy ta'limda o'qituvchi nafaqat bilim manbai, balki yosh avlodning ma'naviy-ma'rifiy shakllanishida bosh yetakchi, axloqiy ibrat manbai hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonunida, shuningdek, Prezident farmonlarida o'qituvchi shaxsiga nisbatan qo'yiladigan asosiy talablar — **fidoyilik, ma'naviyat, halollik, vatanparvarlik va kasbiy kompetensiyani** oshirish zarurligi alohida qayd etilgan.

Pedagogik etika — bu o'qituvchi kasbiy faoliyatidagi axloqiy me'yorlar majmuasi bo'lib, o'qituvchining o'z kasbiga, o'quvchilarga, hamkasblarga, ota-onalarga va jamiyatga nisbatan munosabatini belgilaydi.

O'qituvchining kasbiy fazilatlari — pedagogik mahoratning asosi

O'qituvchining kasbiy fazilatlari — bu uning kasbiy faoliyatda muvaffaqiyatli ishlashini ta'minlovchi shaxsiy sifatlar majmuasidir. Bular orasida quyidagilar alohida o'rin tutadi:

- **Mehr va insonparvarlik.** Har bir o'qituvchi bolaga muhabbat bilan yondashishi, ularning ruhiyatini tushunishi zarur.
- **Sabr-toqat.** O'quvchilar bilan ishlash jarayoni murakkab va ko'p qirrali bo'lgani uchun o'qituvchi sabrli bo'lishi kerak.
- **Adolat.** O'qituvchi har bir o'quvchiga nisbatan adolatli bo'lishi, ularning imkoniyatlarini teng baholashi zarur.
- **Mas'uliyat.** O'qituvchi zimmasida yosh avlod taqdiri, jamiyat kelajagi turganini anglab, faoliyatiga mas'uliyat bilan yondashadi.
- **Halollik va poklik.** Pedagogik jarayonda halollik — eng oliy axloqiy qadriyatdir.
- **Kreativlik.** Har bir darsda yangilik, ijodkorlik, yangicha yondashuv bo'lishi o'quvchilarda motivatsiyani oshiradi.

Kasbiy fazilatlar o'qituvchining **ichki dunyosi** va **kasbiy qadriyatlarining** uyg'unlashuvi orqali shakllanadi.

Pedagogik etika — o'qituvchi faoliyatining axloqiy mezon

Pedagogik etika — bu o'qituvchi faoliyatini axloqiy jihatdan tartibga soluvchi me'yorlar tizimi bo'lib, u quyidagi sohalarni qamrab oladi:

O'qituvchining o'quvchiga munosabati.

O'qituvchi o'quvchini shaxs sifatida hurmat qilishi, uning fikrini tinglashi, shaxsiy qadrini saqlashi zarur.

O'qituvchining ota-onalar bilan munosabati.

Pedagogik etika o'qituvchidan ota-onalar bilan hamkorlikda ishlashni, o'quvchi manfaatini birinchi o'ringa qo'yishni talab qiladi.

O'qituvchining hamkasblar bilan munosabati.

Etik madaniyat o'zaro hurmat, professional birdamlik, yordam va tajriba almashish orqali shakllanadi.

O'qituvchining o'z kasbiga munosabati.

Kasbni sevish, o'z ustida ishlash, o'z faoliyatini tahlil qilish, doimiy o'sish istagi pedagogik etikaning ajralmas qismidir.

Pedagogik etika o'qituvchini **axloqiy mas'uliyatli shaxs** sifatida kamol toptiradi.

3-bob. Kasbiy fazilatlar va pedagogik etikani shakllantirish omillari

Kasbiy fazilatlar va pedagogik etika tabiiy tugʻma sifatlar emas, ular taʼlim-tarbiya, tajriba va oʻz-oʻzini rivojlantirish jarayonida shakllanadi. Quydagi omillar bu jarayonda muhim oʻrin tutadi:

- **Pedagogik taʼlim va tarbiya.** Kasbiy madaniyat oliy taʼlim muassasasida boshlanadi.
- **Oʻqituvchining shaxsiy oʻrnakligi.** Talabalar va oʻquvchilar ustozlarining xulq-atvorini kuzatib, oʻzlariga singdiradilar.
- **Refleksiya va oʻzini tahlil qilish.** Pedagog oʻz xatti-harakatlarini baholab, kamchiliklarini tuzatishga harakat qilishi kerak.
- **Jamiyat va jamoatchilik nazorati.** Oʻqituvchining har bir soʻzi va ishi jamoa eʼtiborida boʻladi, bu esa masʼuliyatni oshiradi.
- **Axloqiy meʼyorlar va qonunlar.** Oʻqituvchi oʻz faoliyatida davlat siyosati, taʼlim standartlari va pedagogik etik kodeksga rioya qilishi lozim.

Zamonaviy taʼlimda oʻqituvchi etikasining dolzarb masalalari

Raqamli taʼlim va axborot texnologiyalari davrida oʻqituvchi etikasi yangi shakl kasb etmoqda. Oʻqituvchining **onlayn muloqot madaniyati, axborot xavfsizligi, tenglik va bagʻrikenglik tamoyillariga** rioya etishi zamonaviy etik madaniyatning ajralmas qismiga aylandi.

Pedagogik etika bugungi kunda quyidagi tamoyillarga asoslanadi:

1. **Hurmat va ishonch.** Har bir oʻquvchi va hamkasbni inson sifatida qadrlash.
2. **Maxfiylik.** Oʻquvchining shaxsiy maʼlumotlarini oshkor qilmaslik.
3. **Adolat.** Baholashda, ragʻbatlantirishda va jazolashda bir xil mezonlarga amal qilish.
4. **Teng imkoniyat.** Har bir oʻquvchiga oʻz qobiliyatini namoyon etish imkonini berish.
5. **Professional masʼuliyat.** Oʻqituvchi har bir soʻzining tarbiyaviy taʼsirini his qilishi kerak.

Shuningdek, oʻqituvchi oʻz faoliyatida **empatiya, tolerantlik va psixologik sezgirlik** kabi sifatlarni rivojlantirishi zarur.

O'qituvchining kasbiy fazilatlari va pedagogik etikasi bir-birini to'ldiruvchi, pedagog shaxsining asosiy ma'naviy tayanchini tashkil etuvchi ikki tushunchadir. Kasbiy fazilatlar — bu o'qituvchining shaxsiy sifatleri; pedagogik etika esa — bu fazilatlarning amalda ifodalanish mezonidir.

O'qituvchi o'z kasbiga sadoqat bilan yondashib, har bir dars, har bir so'z, har bir harakati orqali yosh avlodni ma'naviyat, axloq, bilim va vatanparvarlik ruhida tarbiyalay olgan taqdirdagina haqiqiy pedagogik mahorat egasiga aylanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. — Toshkent, 2020.
2. PF-5847-son Farmon. "Oliy ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi". — Toshkent, 2019.
3. Hasanboeva O., Yo'ldoshev J. ***Pedagogik etika va mahorat asoslari.*** — Toshkent: O'qituvchi, 2021.
4. Karimov A. ***Pedagogik fazilatlar tizimi.*** — Toshkent: TDPU nashriyoti, 2022.
5. Sodiqova N. ***Pedagogik madaniyat va axloqiy qadriyatlar.*** — Toshkent, 2020.
6. Xodjayev N. ***Pedagogik texnologiya va kommunikativ madaniyat.*** — Toshkent: Fan, 2019.
7. V.A. Slastenin. ***Pedagogika.*** — Moskva, 2018.